

טורי קליגר שמואל - צבי
2018132

בן אסתר ואבא - יעקב

נולד ב- כ"א תשרי תרצ"א 3.10.1931

התגייס לצה"ל בינואר 1951

שרת בחטיבת גולני

נפל ב- לי ניסן תשי"א 6.5.1951

בקרוב על תל-מוטילה.

קליגר שמואל-צבי,

בן אבא יעקב ואסתר. נולד בינום כ"א בתשרי תרצ"א
(3.10.1931) בעיר מיהלני שברומניה. למד שם
ב"ישיבה". עלה לארץ בשנת 1950 ועבד כפקיד במועצה
הדתית של תל-אביב. גויס לצה"ל בינואר 1951. ביום ל'
בניסן תשי"א (6.5.1951) נפל בקרב בשפך-הירדן ליד
הכנרת. הובא לקבורה בבית-הקברות הצבאי בראש-פינה
וביום י"ט בסיון תשי"ב (12.6.1952) הועבר למנוחת-
עולמים בבית-הקברות הצבאי שעל הר-הרצל בירושלים.

ההרכב האנושי של החטיבה (1950-1953)

לוחמים ומפקדים רבים עברו את כור ההיתוך של חטיבת גולני במלחמת העצמאות, אלפים רבים נשאן ונושאים בגאווה את התואר: "דור תש"ח של חטיבת גולני". בגלל מאות החללים ואלפי הלוחמים, אשר שירתו בחטיבת גולני במלחמת השחרור ועברו במסגרת גדודיה ויחידותיה את דרך הקרבות הארוכה והעקובה מדם, מהרי הגליל ומישורי העמקים אל ערבות הנגב, בזכותם, מן הסתם, נקבע בסתיו 1949, כי חטיבה מס' 1, חטיבת גולני, תישאר בחטיבת חיל רגלים סדירה במערך הסדיר של צה"ל.

טיירוני שנות ה-50 במסדר בסיסי

אימונים קשים ברובים מכודנים ביום ובלילה, בהר ובמישור,
בקיץ ובחורף, בגליל ובנגב, היו מנת חלקם של לוחמי גולני
במרוצת שנות החמישים (1950-1956)

קרבת תל-מוטילה (2-6 במאי 1951)

כשנה לאחר מבצע 'עובדה', באביב תש"י (אפריל 1950), סיים נחום גולן ז"ל את תפקידו כמפקד החטיבה. בתקופת פיקודם של שלשת מחליפיו, דן לנר ז"ל (1950), אברהם יפה ז"ל (1950-1951) ומאיר עמית יבד"א (1951-1952), חל מהפך בהרכב האנושי של חטיבת גולני. רובם של הלוחמים בגדודים היו חיילים צעירים בני 18-20, בני העליה ההמונית של ראשית שנות החמישים. באותה תקופה התקבצו ובאו אל חטיבת גולני עולים חדשים רבים, יוצאי שבעים גלויות, חסרי ניסיון צבאי וקרבי ו'ירוקים' בצה"ל ובמדינה.

בחודש מאי 1951 שילמה חטיבת גולני את מחיר משבר תקופת המעבר של ראשית שנות החמישים, שחל בשורותיה ובצה"ל בכלל: שינוי בהרכב האנושי, ירידה ברמת-האימון, במשמעת, במוראל ובגאוות היחידה, יחסית ללוחמי דור תש"ח, שהיו בעלי משמעת פנימית ומוטיבציה ובעלי ניסיון קרבי אמיתי שהצטבר בחודשי לחימה ארוכים.

יחידה מגדוד מילואים של חטיבת גולני, שהתאמנה באיזור כורזים, נתקלה בכוח סורי שהשתלט על שלוש גבעות ממערב לשטח המפורז: תל-מוטילה, מוצב 'השפך' ומוצב 'הדמות'. במערכה ארוכה ומורכבת שנמשכה ארבעה ימים (2-6 במאי 1951), בה נטלו חלק יחידות נוספות של החטיבה (גדוד 21, גדוד 13, פלוגת קורס מכ"ים), הצליחו חיילי גולני להדוף בהדרגה את הסורים אל מעבר לירדן בסיוע מרגמות 81 מ"מ ו-120 מ"מ. אך מחיר הדמיים היה כבד: בקרבות תל-מוטילה נפלו 40 חיילים.

"לקחי תל-מוטילה" יושמו בהדרגה, וכוח אדם איכותי יותר החל להגיע אל החטיבה.

מסע להכרת השטח -
המוביל נושא על כתפו מקלע מגל"ד (מ.ג. 34)

במוצבי תל אל מוטילה (מאי 1951) לאחר המערכה הכבדה
באזור. ברקע: שפך הירדן, עמק הבטיחה ו"הרמה הסורית".

הרקע (לקרבות תל אל-מוטילה)

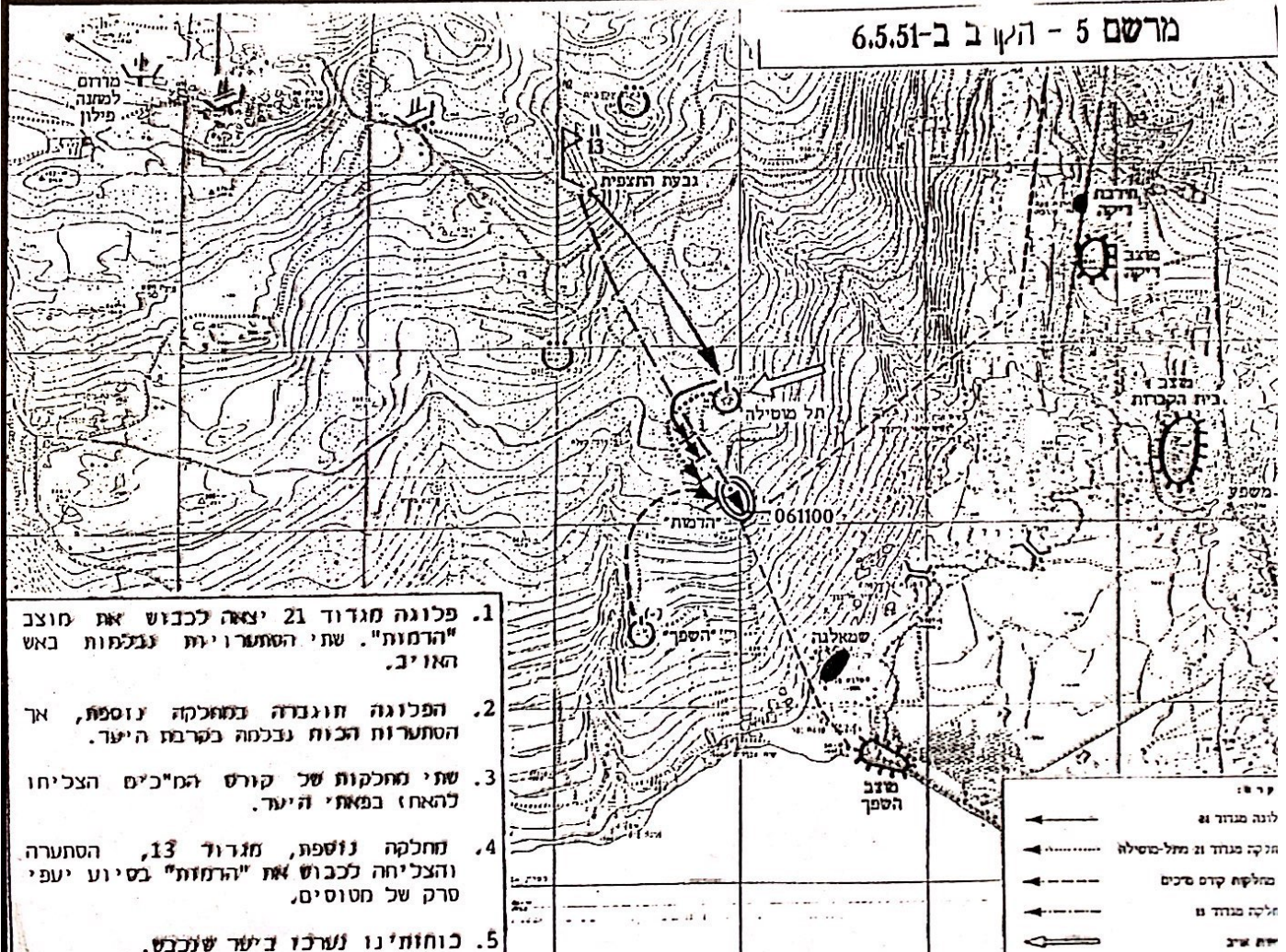
מכל מדינות הערביות שחתמו חסכמי שביתת נשק עם ישראל ב-1949 חיתה סוריה תוקפת והתוקפנית ביותר. בהסכם עמח נקבע, כי בכל מקום שבו קו שביתת-הנשק אינו חופף את הגבול הבינלאומי בין סוריה וארץ-ישראל, יהיה שטח הביניים "אזור מפורז" עד לחתימת ההסכם הסופי, ויו"ר ועדת שביתת הנשק המעורבת מטעם האו"ם יוחז מיופה כוח להתגבר כניסת אזרחים לכפרים ולמושבים שבאזור חמפורז. ישראל תהיה זכאית להחזיק בתחום משטרה באיזורים חמפורזים.

מלכתחילה חתנבלו חקורים לכל עיבוד קרקעות או עבודות פיתוח באיזורים חמפורזים. לפי החסכם חיתה ימת חכנת כולח, ועוד רצועה של 10 מ' לאורך חגדר חמורחית שלח, שייכת למדינת ישראל. אבל חסורים התכחשו לחסכם, ואף חקימו מוצבים בשטח ישראל ובאיזור חמפורז ומתם ירו על סירות דייגים ששייטו בכנת. חס השתלטו על חלק מחאיזורים חמפורזים בכוח וניסו לחשתלט בשנת 1951 על כל חאיזורים חמפורזים; הדבר הביא לפעולות תגמול של צה"ל.

מדינת ישראל חיתה עסוקה באותה תקופה במבצעים לאומיים כבירים - קיבוץ גלויות והפרחת חשממה, שכלו את כל משאביה חדלים. תוך שלוש שנים נקלטו בארץ כ-700,000 עולים חדשים ממזרח אירופה והבלקנים ומארצות אסיה ואפריקה; במעברות וביישובים בכל רחבי הארץ מהגב ועד הגליל. במקביל חל מהפך בצה"ל שהפך מצבא סדיר לצבא שעיקרו כוחות מילואים, משנת 1951 היו כמחצית מהמגויסים עולים חדשים. חלק משדרת הפיקוד הותיקה של בוגרי מלחמת העצמאות התחלף.

בשלב זה של התארגנות צבאית חדשה וקשיים כלכליים וחברתיים התלקח הגבול חסורי.

מרשם 5 - הקין ב ב-6.5.51

הקרב בתל מוטילה - מאי 1951

בשלהי חודש אפריל ותחילת מאי גילו סיורים של צה"ל כי כוחות צבא סוריים סדירים חדרו באיזור ואף התמקמו על תל-מוטילה.

חטיבת החי"ר הסדורה "גולני" (חטי' 1) שפעלה באיזור סיבלה הוראה להפגין את ריכוזות ישראל באיזור, לתפוס את עזרי חבקר והודרים או לגרושם. האהריות הפיקודיות לגזרה היתה של חטיבת הקמחוז 3.

המשימה הוטלה על גדוד 13 שהיה אחראי על גזרת הגבול מימת החולה ועד חבנת. המג"ד סא"ל רחבעם זאבי חיקצה לביצוע המשימה כוח בעוצמה של מחלקת חי"ר מוגברת בכיתת מק"ב "בוה", בפיקוד מ"פ. הכוח יצא לדרכו בשעת הבוקר של 1 במאי. התכנית היתה למקם את המק"בים באיזור "גבעת התצפית" בעוד כוח החי"ר נע מצפון מאיזור זגריה-טובא, מטהר את השטח והודף את העדרים דרום-מערבה לעבר מארץ המק"בים.

התכנית נקשלה. העדרים עם רועיהם נעו אמנם דרומה בלחץ החיילים, אך בשלב מסויים הצליחו לחמוק מזרחה, בערוצים. המארב פתח בטעות באש על חיולי "גולני", ובמכת האש נהרגו 4 מחיילי המחלקה. הכוח נסוג כשהוא משאיר את החרוגים בשטח. מחלקה נוספת של הגדוד יצאה לשטח כתגבורת, שתי המחלקות ניחלו קרב אש עם הסורים עד שעות הערב.

פיקוד הצפון החליט לכבוש את תל עוד באותו יום כדי לא לאפשר לסורים להתבסס ביעד. המשימה הוטלה על חטיבת מחוז 3. מחי"ט 3 חיקצה למשימה פלוגה מגדוד חי"ר מילואים 34 שעסק באימונים בסמוך לחר כנען. כוח המילואים היה מורכב מעולים חדשים ברמת אימון וכשירות נמוכה. התארגנותו ותנועתו לשטח ארכה זמן רב. סמג"ד 13 חיים עינב צירף לו שתי כתות סדירות מגדודו וכיתת מרגמות 81 מ"מ כסיוע.

לאחר הנחתה מדויקת של אש מרגמות הסתערה הפלוגה וכבשה את התל ללא התנגדות בשעה 00:23. גויות ארבעת החיילים חולצו מהשטח. הסתבר שהסורים נסוגו ונערכו במוצב "הדמות" ובמוצב "השפך" שמדרום למוטילה. מ"פ המילואים ערך בטעות את כוחותיו בחשיכה רק בחלקו המערבי של תל-מוטילה, יכולת התצפית שלו וההתגוננות כלפי מוצב "הדמות" היו לקויות ולעובדה זו היתה השפעה חשובה על מהלך הקרב.

בשחר יום חמישי ה-3 במאי התגלתה ההיערכות הסורית החדשה. מג"ד 13 העריך כי ההתקלות הפכה לקרב על השליטה ברכס כורזים. הוא יזם הפעלת כוח תגבורת שהכוונה להפעיל פלוגה מקורס המ"כים החטיבתי שהתאמנה באיזור גנוסר להדוף את הכוח הסורי. פלוגת קורס המ"כים של חטי' גולני בפיקוד איתן שמשוני הועברה תחת פיקוד גדי 13 ותקפה את מוצב "השפך".

ההסתערות נערכה תחת אש שנורתה ממוצב "הדמות". המוצב נמצא נטוש והתברר כי הסורים נמלטו ממנו לפני ההסתערות. התברר שכוח סורי גדול מבוצר וערוך במוצב "הדמות". הסורים הקימו עמדות בין סלעי הבזלת הגדולים ומיקמו במערך ההגנה מק"בים רבים מדגם הוציקס מקלעי "שאטו" ומרגמות 60 מ"מ.

כוח המילואים בתל-מוטילה שהיה בשטח גרוע הוטרד ע"י אש מרגמות וצלפים שהסתננו לקרבת התל ממזרח וצפון-מזרח, 3 מאנשיו נהרגו וכ-10 נפצעו. הפצועים וההרוגים לא חולצו והאספקה לא הגיעה. המ"פ ביקש בשעות אחר הצהריים רשות לסגת, אך קיבל הוראה להישאר במקום, באותה עת הגיעה מחלקת תגבורת מקורס המ"כים. למקום הגיעה גם חוליה ובה אריה טפר - מ"פ מגדוד 13 שהחליף את מ"פ המילואים כמפקד המוצב. סוללת תותחי 75 מ"מ שלנו פרסה מדרום למחנה פילון והחלה להנחית הפגזה על מוצב "הדמות". נסיון שלנו להתקדם אל מוצב "הדמות" נבלם באש חזקה.

בשעות החשיכה קידמו הסורים תגבורת מגדוד החי"ר 16 ומגדוד חסיור לאיזור חמפורז.

בלילה חלו גם חילופים בפיקוד על הקרב. מחי"ט גולני אלימ מאיר עמית קיבל את הפיקוד על הגזרה במקום מחי"ט 3. הוא החליט להגבר את כוחותיו בגזרה. מפקדת החטיבה התמקמה בוילה מלצט. גדוד חי"ר 21 בפיקוד סא"ל אהרון אבנון קודם מבסיסו בטירה לטבחה וסוללת מרגמות 120 מ"מ נערכה בגזרה.

בבוקר יום ו' ה-4 במאי החליפה פלוגה מגדוד 21 בפיקוד גבי ברשי את פלוגת המילואים בתל-מוטילה שנשאה עמה את הנפגעים. ההחלפה בוצעה תחת אש. הסורים תקפו פעמיים את כוחותינו במוטילה וב"שפך" בסיוע אש מרגמות 60 מ"מ. שתי ההתקפות נהדפו. צה"ל הפגין את מוצב "הדמות", אך האש ממנו לא שותקה. בקרבות נהרגו 3 מחיילינו.

בשעה 16:30 היתה אמורה להכנס לתוקפה הפסקת אש בחזית האו"ם, אך הסורים המשיכו בירי ותמשו בלחימה תגבורת לשטח.

מח"ט גולני אישר פשיטה לילית על מוצב "הדמות", המשומם הוטלה על מחלקה מגדוד 13, בשל תקלות לוגיסטיות, בוצע רק סיוור אלום שנחדף באש. כמה מהתוקפים נפגעו.

בשבת ח-5 במאי תמשו הסורים לחטוף באש את הכוח בתל-מוטילה ונערכו מספר נסיונות להתקדם ולהסתגל לעברו מכיוון "הדמות" וממזרח, שנחדפו באש, בשעות הצהריים הגיעו לאיזור משקיפי האו"ם כדי לבדוק את המצב והאש פסקה. מבחינתנו המצב הוח קשה ביותר, הקרב נמשך כבר ארבעה ימים והכוח הסורי הפולש עדיין ישב בשטחנו. היה חשש כי ישמור על הישג זה אם תוסדר הפסקת האש. הוחלט לתקוף ולכבוש את המוצב "הדמות" בכל מחיר ולגרש את הסורים משטח ישראל.

המשגימה הוטלה על פלוגה מגדוד 21 בפיקוד זאב סלעי. מרבית חייליה היו עולים חדשים. הוחלט כי הכוח יתקוף מכוון תל-מוטילה בשעה 01:00, בסיוע סוללת תותחים, סוללת מרגמות 120 מ"מ, יתת מרגמות 81 מ"מ ומק"בים. חיילי הפלוגה יצאו מ"גבעת התצפית" כאשר מרביתם סובלים מהרעלת קיבה.

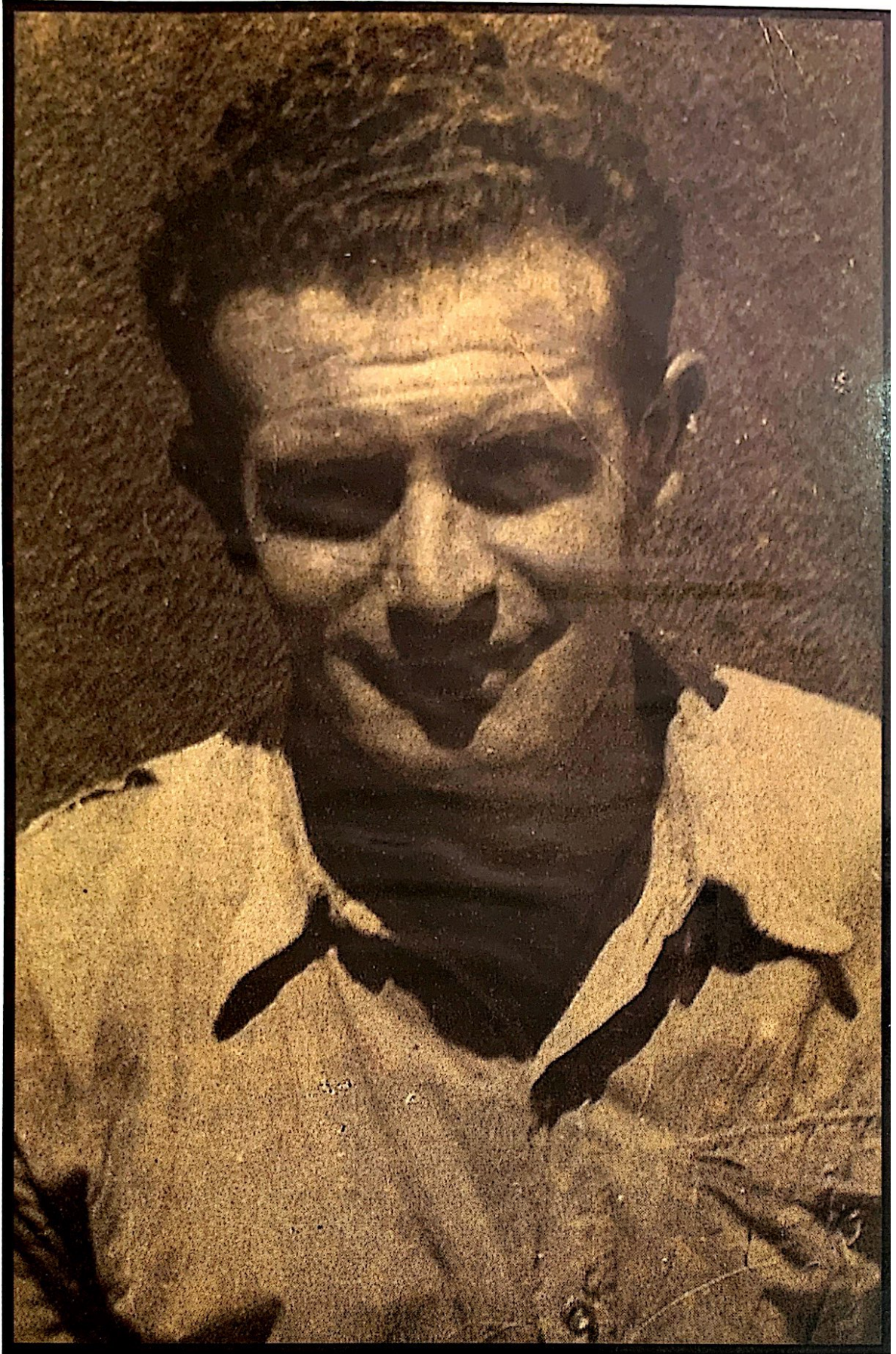
הפלוגה הגיעה לתל-מוטילה, כאן תיאם המ"פ את הסיוע וקיבל מדע מודיעיני. בשעה 03:00 הגיעה הפלוגה למרחק כ-400 מ' מהיעד שחומגז ע"י הארטילריה של צה"ל. למרות אש הסיוע ירו הסורים אש מרגמות ומקלעים יעילה ולכוח היו נפגעים. המ"פ אירגן חלק מאנשיו, הסתער שנית והצליח להגיע עד 100 מ' מהיעד. שם נבלם הכוח באש חזקה ולא הצליח להתקדם. באש הסורית נפגעו רבים וביניהם מפקד מחלקת החוד שנהרג, הממ"ים האחרים ומרבית המ"כים נפצעו. המ"פ ביקש תגבורת. מיד יצאה אליו מחלקה מהפלוגה שהחזיקה בתל-מוטילה. עם אור ראשון פתח המ"פ בהסתערות שלישית בסיוע אש מרגמות 120 מ"מ שהונחתה מעל ראשי המסתערים. כשהגיעו למרחק של כ-50 מ' מהאויב פגעה בהם פצצת מרגמה 120 מ"מ של כוחותינו וגרמה ל-10 נפגעים, ביניהם המ"פ. ההסתערות נשברה. הכוח תפס מחסה בין הסלעים, המשיך לנהל חילופי אש וקרב רימונים עם הסורים כשהמ"פ הפצוע ממשיך לפקד עליו.

למקום נשלח סמ"פ מגדוד 13 כדי להחליף את המ"פ הפצוע, אך הוא לא הצליח לארגן את הכוח ולחדש את ההסתערות, ואף ביקש אישור לסגת. לא ניתן אישור לנסיגה וסמ"פ 21 נשלח לשטח עם קשר לקבל פיקוד. כן הופעלה תגבורת של שתי מחלקות מקורס המ"כים שתקפו מדרום מערב ממוצב "השפך". הם סבלו בדרכן אבידות מאש הסורים, הסתערו, הגיעו עד פאתי היעד ונבלמו. הסורים לא נשברו. הם נסוגו לחלק המזרחי של המוצב והמשיכו בירי ובקרב רימונים. כל אותה עת המשיכה הארטילריה להעסיק את מוצב "הדמות" פגעה בסורים ולעיתים אף פגעה בכוחותינו המצויים בפאתי היעד.

למקום הגיע סמ"פ 21 עקיבא סער שנפגע בהפגזה, אך תפס פיקוד על הכוח. בשלב זה נשלח כוח תגבורת נוסף, מחלקה מגדוד 21 שפתחה בהסתערות. מח"ט גולני החליט להטיל לקרב גם כוח מגדוד 12 שהגיע מעמק הירדן ובמקביל תבע מאלוף פיקוד הצפון את הפעלת מטוסי חיל-האוויר. בשעה 09:00 הגיע מדרום כוח נוסף - פלוגה מגדוד 12 (גדוד העתודה החטיבתית) בפיקוד יצחק זייד. במקביל הופיעו מעל השטח 4 מטוסי ספיטפייר של חיל האוויר שהיו בטיסת אימונים באיזור. לאחר לבטים רבים אישר המטכ"ל ביצוע יעפ"סרק מעל היעד, מבלי פתיחה באש. במהלך אחד היעפים ירה בטעות אחד המטוסים צורות אחדים מתותח 20 מ"מ ופגע בכוח הסורי. היעפים והסתערות התגבורת הכריעו את הקרב. הסורים נסוגו וכוחותינו תקפו כאשר חיילי קורס המכ"ים מסתערים מדרום ושרידי פלוגה אי מסתערים מצפון, הם השתלטו על המוצב וחדפו באש אחר הבורחים.

הקרב הסתיים בשעה 11:00. בצהריים החליפה פלוגה רעננה מגדוד 12 של גולני את הכוח במוצב "הדמות". אבידותינו היו כבדות מאד. בקרב של 8 - 6 במאי נפלו 30 מלוחמי "גולני", חלקם נפגעו באש הארטילריה של צה"ל. בכך הגיע מספר הרוגי קרב תל-מוטילה ל-40, בקרב נפצעו 72 חיילים. מאוחר יותר נפטר אחד הפצועים. פסורים היו אבידות כבדות, הן בין החיילים הסדירים והן בין הבלתי-סדירים, הם פינו את האיזור המפורז ואיתם יצאו גם תושבי ערב שמאלנה. נסיונם להשתלט על האיזור נכשל.

קרבות תל-מוטילה היו שלא של העימות הצבאי במאבק על השליטה באיזורים המפורזים, ובעקבותיהם השתררה רגיעה בגבול ישראל-סוריה למספר שנים.

קליגר שמואל-צבי ז"ל
1931-1951

זִכָּר

זִכָּר עִם יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנָיו וּבְנוֹתָיו
אֲשֶׁר חָרְפוּ נַפְשָׁם בְּמַאֲבָק עַל הַמְּדִינָה בַדֶּרֶךְ
וְאֵת חֵילִי צָבָא-הַגָּנָה-לְיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר נָפְלוּ בְּמִלְחָמוֹת יִשְׂרָאֵל.

זִכָּר יִשְׂרָאֵל וְיִתְבָּרַךְ בְּזִרְעוֹ
וַיֵּאבֵל עַל זֵיו הָעֲלוּמִים וְחִמְדַּת הַגְּבוּרָה
וְקִדְשַׁת הַרְצוֹן וּמְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר נִסְפוּ בְּמַעֲרָכוֹת הַכְּבִדּוֹת.

יִהְיוּ גְבוּרֵי הַדְּרוֹר וְהַנְּצַחֵן
הַנְּאֻמָּנִים וְהַאֲמִיצִים
חַתוּמֵי בֶלֶב יִשְׂרָאֵל לְדוֹר דוֹר.

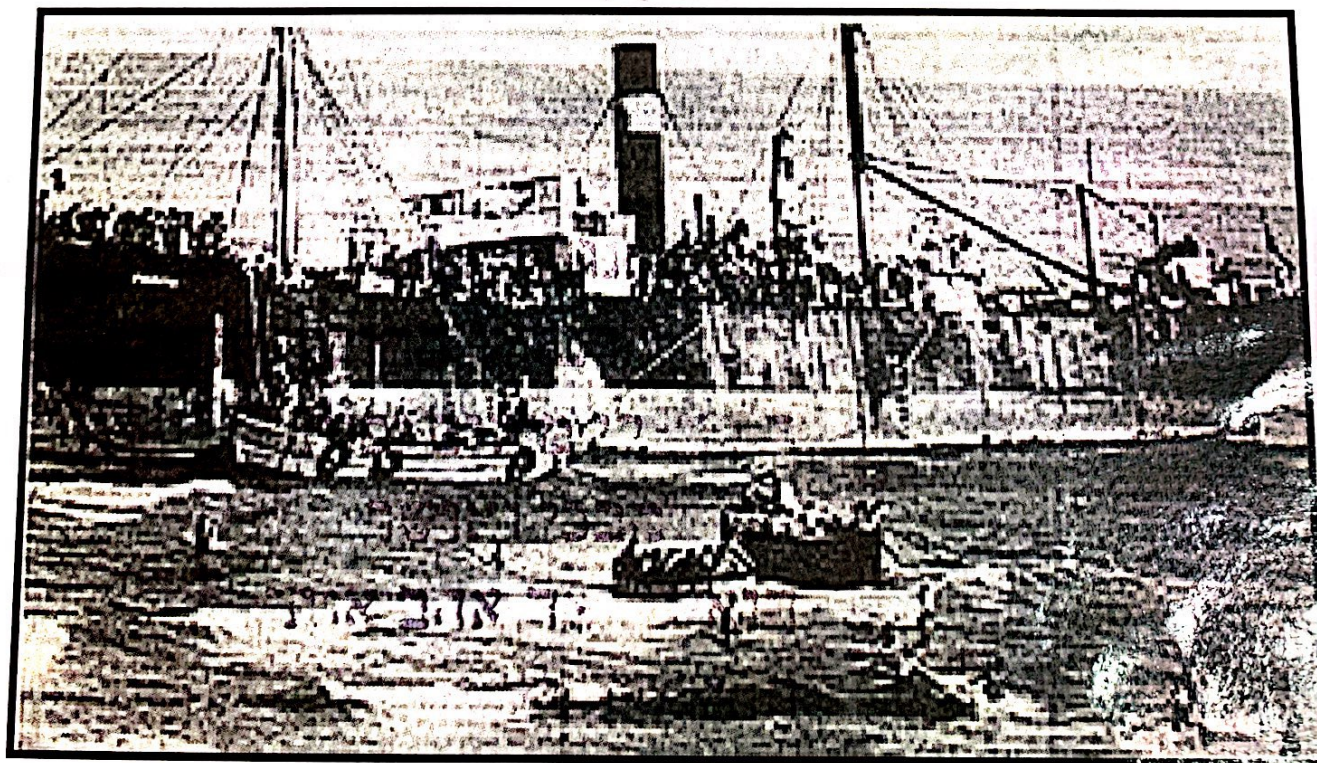
עלייתו של שמואל ז"ל מרומניה

העלייה מרומניה לארץ ישראל ובהמשך למדינת ישראל, התחילה עוד לפני העלייה הראשונה, שבה יוצאי רומניה, מחובבי ציון, צהנהגת דוד שוב, היו נחשונים, מבוני ראש פינה וזיכרון, ונמשכת עד לעזיבת רוב יהודי רומניה את ארצם.

על-אל המדרג
לא ידוע כמה יהודים עלו מרומניה בתקופה העות'מאנית, אך מסיום מלחמת העולם הראשונה ועד שנת 1995 עלו מרומניה 313,396 ליהודים. מתוכם, בתקופת המנדט הבריטי יצאו מרומניה אל ארץ ישראל יותר מארבעים אלף יהודים.^[1]

בנוסף ליהודים, הועברו מרומניה לישראל, במהלך השנים, יותר מ-3,000 ספרי תורה מבתי הכנסת שהתרוקנו ממתפללים.^[2]

בתקופה שבין הרבע האחרון של המאה ה-19 ואמצע המאה ה-20, השתנו גבולות רומניה כמה פעמים, לכן יש לעתים בלבול בין הזהויות האזרחיות של העולים בטרם בואם לארץ. לרומניה צורפו חבלי ארץ מתאימפריה האוסטרו-הונגרית (בוקובינה, טרנסילבניה ובאנאט), מהאימפריה הרוסית (בסרביה) ומבולגריה (הקדרילטר) ומאוחר יותר נקבעו ממנה חבלים, שסופחו להונגריה (צפון טרנסילבניה - הושבה לרומניה בסוף מלחמת העולם השנייה), לברית המועצות (בסרביה וחלק מבוקובינה) ולבולגריה (הקדרילטר). ההתייחסות למוצא העולים היא לפי הסטטוס של מחוז מוצאם בעת עלייתם.

אם זר קוצים כואב
זה מה שאת אוהבת
אלך אל המדבר
ושם אלמד לכאוב

ואם שירים אהבת
רק שכתובים באבן
בין הכפים אגוד
ובסלעים אכתוב

ואז כשנתכסה עם החולות בחושך
וספר הדברים בחושך יתכסה
תגידי לי מילים יפות
יפות מבכי ואושר
הוא כנראה אהב אותי
האיש ההוא

7317